

Obsah

Předmluva	13
1. ÚVOD	15
1.1. ARCHEOLOGICKÉ POZNÁNÍ	15
Zkušenost a rozum	15
Archeologická teorie a cíl poznání	16
Základní schéma archeologického poznání	17
Poznávání teorie a metodologie	17
Komplikovanost současné archeologie	17
Výklad archeologické metody	19
1.2. HLAVNÍ TÉMATA PRÁCE	20
Nástin témat	20
Transformace a její důsledky	20
Analýza	21
Syntéza	21
Interpretace	21
Iterace archeologické metody	22
2. ARCHEOLOGICKÉ PRAMENY	23
2.1. VYMEZENÍ ARCHEOLOGICKÝCH PRAMENŮ	23
Předběžná definice	23
Jiné možné definice	25
Předmět archeologie a prostředky archeologie	26
2.2. SYSTEMATIKA ARCHEOLOGICKÝCH PRAMENŮ	27
Možnosti dělení pramenů	27
Archeologické prameny a jejich vlastnosti	28
Prameny artefaktové	31
Archeologie formální a prostorová	32
Složené artefaktové prameny v geografickém prostoru	34
Význam teorie komunitních (sídelních) areálů	38
Ekofaktové prameny	38
Ekofakty a účel	39
Systematika ekofaktů	40
Studium ekofaktů	40
Ekofakty v současnosti	41
Přírodní prameny	42

2.3. SPECIFICKÉ VLASTNOSTI ARCHEOLOGICKÝCH PRAMENŮ	43
Problém tzv. materiální kultury a pseudoartefakty	43
Předmětnost a věcnost archeologických pramenů	45

3. TRANSFORMACE 46

3.1. PŘEDBĚŽNÉ POJMY	46
Živá a mrtvá kultura	46
Fakt transformace	47
Jantarová schránka	48
Problém tafonomie.	49
Míra entropie v průběhu transformací	50
Podstata transformací	50
3.2. ZÁKLADNÍ KLASIFIKACE TRANSFORMACÍ	51
Predepoziční transformace	51
Zániková transformace	51
Postdepoziční transformace	52
Zbytky a odpad	53
3.3. KVALITATIVNÍ ASPEKTY TRANSFORMACÍ	54
Transformace prostorové	54
Transformace formální.	54
3.4. KVANTITATIVNÍ ASPEKTY TRANSFORMACÍ	55
Kvantitativní transformace.	55
Fragmentarizace	56
Redukce	58
Kumulace	61
Rozčlenění (dynamika složených artefaktů).	62
Archeologická transformace sensu stricto	64
3.5. PROBLÉMY KVANTIFIKACE.	65
Míra prozkoumání	65
Neznámá míra růstu	65
Problém relativních hodnot	65
3.6. ODPADOVÉ AREÁLY	66
Pojem odpadu	66
Odpadové areály	67
Odpadky	68
Odpadové areály povrchové a podzemní	69
Vymezení odpadového areálu	71
Strukturování odpadových areálů	71

3.7. INTRUZE	72
Intruze jako chronologický problém.	72
Intruze jako prostředek studia osídlení	73
Jednotlivé a řídké nálezy ve sběrech.	73
Teorie „mimosídlištních“ nálezů.	74
3.8. INVERZNÍ TRANSFORMACE	75
ANALÝZA ARCHEOLOGICKÝCH KONTEXTŮ	76
Jádro archeologické metody	76
Pojem analýzy	76
Předpoklady analýzy.	77
Tři varianty analýzy	78
4.1. KONTEXT A JEHO ROZKLAD	78
Pojem kontextu	78
Identifikace kontextu.	79
Specifikace kontextu.	80
Problémy identifikace a specifikace	81
Rozsah kontextu a kvantitativní paradox	81
Kontextuální archeologie	83
4.2. TEORIE TERÉNNÍHO VÝZKUMU	83
Terénní výzkum jako empirická činnost v archeologii	83
Předpoklady pro analýzu v terénu	83
Testování hypotéz terénním výzkumem.	84
Destruktivnost terénního výzkumu	85
Konečnost deskriptivních systémů	85
Problémová orientace terénního výzkumu.	86
Vyčerpatelnost archeologických pramenů	87
Hospodaření s archeologickými prameny	88
Technika výzkumu.	89
Produkty terénního výzkumu a jejich uchování	91
Publikace.	93
Terénní výzkum v „druhé archeologii“	95
4.3. ANALYTICKÉ VÝZKUMNÉ AKTIVITY V TERÉNU	95
Analytický a syntetický výzkum.	95
Výzkumné aktivity v terénu	96
Nedestruktivní výzkumy.	97
Málo destruktivní výzkumy	98
Destruktivní terénní výzkum.	99
Výzkumy ohrožených lokalit	99

4.4. ANALÝZA V LABORATOŘI	100
Odbornost analýzy v laboratoři	100
Zájem odborníků.	101
Laboratoře na archeologických pracovištích	102
Spolupráce a přejímání poznatků	102
4.5. DESKRIPTICE.	103
Role deskripce v analýze	103
Deskriptivní systém	104
Objekty deskripce	105
Deskriptory	105
Zobrazení mezi objekty a deskriptory	106
Vytváření deskriptivního systému	108
Konečnost deskriptivních systémů	109
4.6. ARCHEOLOGICKÁ DATA.	109
Strukturující prvky a data	109
Integrace artefaktů a ekofaktů v datech	110
Názvy dat	111
Definice dat	111
Multidimenzionálnost a víceúrovňovost (rozměry analýzy dat)	112
4.7. PROSTOROVÁ DATA	113
Prostor v archeologii.	113
Polygony.	116
4.8. ARCHEOLOGICKÉ INFORMAČNÍ SYSTÉMY	119
Databázové informační systémy.	119
Geografické informační systémy a databáze.	120
Historické informační systémy	121
4.9. POZNÁMKY K ARCHEOLOGICKÉ ANALÝZE	122

5. SYNTÉZA STRUKTUR 124

5.1. POTŘEBNOST SYNTÉZY	124
Syntéza struktur jako součást jádra archeologické metody	124
Přípravná syntéza nálezů a dokumentace	125
5.2. POJEM STRUKTURY	125
Vymezení pojmu	125
Struktury formální a struktury prostorové.	126
Tři druhy struktur podle příčiny strukturovanosti	126
Struktury a události	127
Konkrétnost syntézy	127

5.3. TRADIČNÍ SYNTÉZA STRUKTUR	127
Syntéza monotetických struktur	128
Tradiční syntéza polytetických struktur	129
Pojem podobnosti v tradiční archeologii	130
5.4. FORMÁLNÍ PŘÍSTUP KE STRUKTURÁM.	131
Úloha matematiky v archeologii.	131
Matematické discipliny	132
Některé matematické pojmy	133
Latentní dimenze.	133
5.5. ZÁKLADNÍ FORMALIZOVANÉ METODY	134
Hledání latentních dimenzí	135
Shlukování	135
Seriace	135
Statistika	136
Dynamické systémy	136
Geografické informační systémy	137
5.6. VEKTOROVÁ SYNTÉZA FORMÁLNÍCH STRUKTUR.	137
Formulace úlohy	138
Formální aspekt archeologických struktur	138
Postup formalizovaného řešení	140
Krok 0 (sestavení deskriptivního systému)	140
Krok 1 (výpočet korelační matice)	141
Krok 2 (výpočet faktorů)	141
Krok 3 (rotace faktorů)	142
Krok 4 (faktorová skóre).	143
Krok 5 (validace)	144
Přednosti formalizovaného hledání struktur.	144
Prostorový aspekt archeologických struktur	145
5.7. PŘÍKLADY VEKTOROVÉ SYNTÉZY	145
Studium zlomků volutové keramiky a keramiky kultury knovízské	145
Štípaná industrie kultury se šňůrovou keramikou	150
Praktické provedení	153
5.8. SIMULTÁNÍ HLEDÁNÍ FORMÁLNÍCH A PROSTOROVÝCH STRUKTUR	153
Polygony jako objekty multivariatní analýzy	153
Polygony jako objekty GIS	154
Multivariatní metody a GIS	154
Řešení na základě jednoduchých korelací	155
Příklad: pravěká pohřebiště v Čechách	156

5.9. STATISTICKÁ VÝZNAMNOST A VALIDACE	159
Statistická významnost.	159
Externí evidence	160
Validace struktur	161
Proces validace struktur	161
5.10. PSEUDOSTRUKTURY	162
6. INTERPRETACE	163
Nutnost interpretace	163
Historický a strukturální výklad minulosti	163
Schéma interpretace na příkladech.	164
Co interpretujeme?.	164
6.1. DEDUKTIVNÍ PŘÍSTUPY	165
Indukce	165
Dedukce	166
Hypoteticko-deduktivní metoda	166
6.2. ZDROJ POJMŮ V ARCHEOLOGII	168
Vznik archeologických pojmů.	168
Formulace problému.	168
Struktura pojmů	169
Strukturování artefaktových objektů.	170
Vztah mezi objekty a pojmy	171
Paralelismus pojmů a materiálních objektů	173
„Naše“ pojmy a „jejich“ pojmy	174
Vědomé a nevědomé.	175
6.3. MODELOVÁNÍ A ANALOGIE: FORMULACE ÚLOHY.	176
Teorie, modely a kategorie živé kultury	176
Ukázka jednoduchého modelu.	177
Model a analogie.	178
Atraktivnost analogie	178
Logika analogie	179
Některé problémy analogií.	180
6.4. TVORBA MODELŮ	181
Zdroje modelů	181
Generování modelů	182
Problémy při výstavbě modelů	183
Kvantitativní aspekt modelů.	184
Modely pro situaci „terra incognita“.	185
Použití modelů.	185
6.5. ITERATIVNOST ARCHEOLOGICKÉ METODY.	187

7. ÚVOD DO METODOLOGIE UDÁLOSTÍ	188
7.1. POJMY.	188
Pojem archeologické události	188
Jedinečnost událostí	188
Metodologie událostí	189
7.2. ANALÝZA UDÁLOSTÍ	189
Předběžná narace	189
Analýza událostí jako forma narace	190
7.3. SUBJEKTY STRUKTUR.	191
Pojmy	191
Události jako subjekty struktur	191
Téma jako ekvivalent struktury	192
7.4. INTERPRETACE STRUKTUR A NARACE UDÁLOSTÍ.	193
Interpretace struktur a narace událostí.	193
Novost pojetí.	194
7.5. SLEDOVÁNÍ MIGRACÍ JAKO PŘÍKLAD STUDIA UDÁLOSTÍ	194
Kulturně historický přístup	195
Sledování kontinuity artefaktových systémů	195
Studium jednorázového rozšíření	196
Seznam literatury.	197